

Orta dəhlizdə rəqəmsallaşma və süni intellektin tətbiqi zamanın tələbidir

"Azərbaycan artıq Orta dəhlizin geoiqtisadi integratoruna çevrilib"

Bu gün global səviyyədə baş verən gərgin geosiyasi proseslər Orta dəhlizə olan marağı daha da artırır. Ancaq Asiya ilə Avropa arasındakı ticarətdə ən sərfəli və təhlükəsiz marşrutun texnoloji cəhətdən təkmilləşdirilməsinə ehtiyac var. O üzündən dünyada ən çox investisiya qoyulmasına maraq göstərilən və rəqəmsallaşdırılması istiqamətində önəmli addımlar atılan global ticarət marşrutu Orta dəhlizdir.

Azərbaycan bu dəhlizin global ticarət üçün ən sərfəli marşrut olması na çalışır və bu istiqamətdə atdığımız addımlar digər ölkələr və beynəlxalq qurumlar tərəfindən yüksək qiymətləndirilir. Azərbaycanın Orta dəhlizinin işlək marşruta çevrilməsindəki fəaliyyətini yüksək dəyərləndirənlərdən biri də Özbəkistanın keçmiş xarici işlər naziri Vladimir Norovdur. O, dəhlizdə ölkəmizin gördüyü işləri yüksək qiymətləndirərək demişdir: "Azərbaycan artıq Orta dəhlizin geoiqtisadi integratoruna çevrilib və regional süni intellekt haqqının yaradılması növbəti məntiqi addımdır". V.Norov Azərbaycanın digər tranzit ölkələrindən fərqli olaraq müasir yanaşmalara daha çox üstünlük verdiyini deyir. Haqlı olaraq vurğulayır ki, ölkəmiz təkcə yeni dəmir yollarının və limanlarının tikintisi ilə maraqlanmır, eyni zamanda marşrutun ölkədən keçən hissəsində dövrün tələblərinə uyğun rəqəmsallaşma və süni intellektin tətbiqinə xüsusi diqqət göstərir.

Sabiq nazir ölkəmizin gördüyü işləri yüksək qiymətləndirir: "Məhz rəqəmsallaşma və süni intellekt əsaslı logistika dəhlizinin global miqyasda rəqabətə davamlı olub-olmayacağını müəyyən edəcək. Azərbaycan Ələt limanının intellektual sistemlərinə, rəqəmsal gömrük xidmətlərinə və Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolunda süni intellekt dəstəklili planlaşdırma alətlərinə, eləcə də genişlənən multimodal şəbəkəsinə investisiya yatırmaqla bu transformasiyaya rəhbərlik edir". Eks nazir həmçinin qeyd edir ki, Azərbaycan artıq rəqəmsal transformasiyanın praktiki nəticələrini nümayiş etdirir: "Xüsusilə, Bakı Beynəlxalq Dəniz Ticarət Limanında (Ələt) konteyner daşımalarının həcmi 2025-ci ildə rəqəmsal iş proseslərinin tətbiqi sayəsində 40 faiz artıb.

Öz növbəsində, "Azərbaycan Dəmir Yolları" intellektual planlaşdırma alətlərinin tətbiqi hesabına Çin-Avropa marşrutu üzrə konteyner qatarlarının hərəkətini 34 faiz artırır".

Dünya logistikasında "dar boğazlar" termini işlədilir. Bu marşrut üzrə yüklərin tranzitində tıxac yaranan yerə deyilir. Xəzər dənizi də Orta dəhlizin həssas nöqtəsi olduğundan "dar boğazı"na çevrilə bilər. Bugünədək ölkəmiz və onun regional partnyorları bunun baş verməməsi üçün müəyyən işlər görüblər. Ancaq risk qalır. Özbəkistanın sabiq xarici işlər naziri bunun qarşısının alınması üçün dəhlizin keçdiyi bütün ölkələr arasında rəqəmsal logistikanın əlaqələndirilməsi məqsədilə birgə süni intellekt mexanizminin yaradılmasını təklif edir: "Mexanizmin aşağıdakı

funksiyaları yerinə yetirəcəyi ehtimal olunur: gəmilərin gəlişinin, qatarların hərəkətinin, Xəzərdəki hava şəraitinin və limanların yüklənməsinin birgə proqnozlaşdırılması üçün süni intellekt əsaslı prediktiv logistika platformasının yaradılması; risklərin süni intellektlə qiymətləndirilməsi, ilkin məlumat mübadiləsi və bütün dəhliz boyu yüklərin avtomatlaşdırılmış rəsmiləşdirilməsi ilə vahid rəqəmsal gömrük sisteminin tətbiqi; güclərin planlaşdırılması və müxtəlif ssenarilərin modelləşdirilməsi üçün əsas liman və terminalların - Ələt, Aktau, Kurik və Potinin qarşılıqlı fəaliyyət göstərən "rəqəmsal əməkdaşları"nın işləyib hazırlanması; vahid kibertəhlükəsizlik standartları və yüklərin rəqəmsal identifikasiyası ilə transsərhəd məlumat idarəet-

mə sisteminin formalaşdırılması, pilot layihələrin həyata keçirilməsi, eləcə də gömrük və logistika idarələrinin mütəxəssislərinin ixtisasının artırılması üçün Bakıda süni intellekt sahəsində İnnovasiya və Təlim Mərkəzinin yaradılması".

V.Norovun sözlərinə görə, mexanizmin ehtimal olunan mənzil-qərarı qismində Azərbaycanın seçilməsi Ələt limanında müasir rəqəmsal logistika zonasının mövcudluğu və ölkənin Avrasiya nəqliyyat marşrutunun əlaqələndiricisi rolu ilə əsaslandırılır.

Bu arada Gürcüstanın xarici işlər naziri Maka Boçorişvili də deyib ki, hazırkı geosiyasi realıq, xüsusilə Rusiya-Ukrayna münaqişəsi və Yaxın Şərqdə davam edən son hadisələr global təchizat zəncirlərinin dəyişməsinə və bu fonda Orta dəhlizin əhəmiyyətinin daha da artmasına səbəb olub. Nazir eyni zamanda bildirib ki, regionda sülh və sabitliyin möhkəmlənməsi, eləcə də Gürcüstan-Ermənistan, Gürcüstan-Azərbaycan və Azərbaycan-Ermənistan münasibətlərinin inkişafı Orta dəhlizin gələcək taleyində həlledici rol oynayacaq. M.Boçorişvilinin sözlərinə görə, regionun həm tranzit, həm də iqtisadi baxımdan əsas geosiyasi mərkəzə çevrilməsi üçün real tarixi şans formalaşmış, iqtisadi layihələrin arxasında mühüm siyasi faktorlar dayanır və onların həyata keçirilməsi məhz siyasi sabitlik və qarşılıqlı etimaddan asılıdır.

Rüstəm KAMAL,
"Azərbaycan"